

RESTAURAREA UNEI AMFORE DE MASĂ DE TIP <<PERGAMENIAN>>

Valentina Luiza IONESCU*
Octavian MITROI*

Cuvinte cheie: restaurare, ceramică stil West Slope, amforă de masă

Keywords: restoration, West Slope-style pottery, table amphora

Rezumat: În acest material, prezentăm procesul de restaurare a unei amfore de masă de tip <<pergamenian>>. Piesa provine dintr-un mormânt de incinerare cu un inventar funerar bogat, descoperit în Constanța, pe b-dul I. G. Duca, nr. 21 A, cu ocazia unor lucrări de cercetare arheologică preventivă. Vasul, datat în sec. II a. Chr., prezintă decor stil West Slope și este, probabil, produsul unui atelier dintr-un centru vest-pontic.

Datorită recuperării majorității fragmentelor ceramice, procesul de restaurare nu a prezentat dificultăți. Urmărind fluxul de restaurare, după spălarea fragmentelor ceramice și tratamentul chimic făcut cu acid citric, au urmat procesul de conservare a fragmentelor, asamblarea lor și refacerea formei originale a piesei. Piesa se află acum într-o stare bună de conservare. Însoțim descrierea etapelor de restaurare și de un certificat de analiză a compoziției argilei.

Abstract: In this article, the restoration process of a <<Pergamene>> - type table amphora is presented. The artefact was discovered in a cremation tomb containing many grave goods, uncovered during rescue archaeological excavations which took place in Constanța, nr. 21 A, I. G. Duca Boulevard. The vessel, dating from the 2nd century BC, has a West Slope-style decoration and was made, most probably, in a workshop from the west coast of the Black Sea.

Due to the recovery of most of the vessel's fragments, the restoration process was not difficult. On the restoration flow, following the washing of the shards and their chemical treatment with citric acid, the conservation, assembly and reconstruction of the artifact in its original shape processes ensued. This artifact is now in a good state of

* Valentina Luiza IONESCU: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; e-mail: dan_mihai51@yahoo.com.

* Octavian MITROI: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; e-mail: ofidron@yahoo.com.

preservation. Along with the description of the stages of restauration, a certificate of clay analysis is presented in this article.

Amfora de masă care face obiectul acestui material a fost descoperită în data de 7 iulie 2016, cu ocazia unor lucrări de cercetare arheologică preventivă¹ desfășurate în municipiul Constanța, b-dul I. G. Duca, nr. 21 A. Contextul descoperirii vasului este un mormânt de incineratie pe loc, pe care l-am denumit convențional M 1, aparținând tipului cu alveolă centrală, atestat la Tomis în urma unor descoperiri realizate recent (2015 – 2016). Complexul funerar avea un inventar divers (trei lagynoi, un bol cu decor în relief, un unguentariu, două opaițe, un vas de bronz de mici dimensiuni, un polonic de bronz, doi cercei de bronz, două strigilii de fier, pietre ponce).

Amfora de masă fusese depusă în alveola centrală a mormântului și avea gura acoperită cu un bol cu decor în relief așezat în poziție inversă (Fig. 1). Din cauza presiunii solului, amfora se fragmentase în timpul șederii în mormânt, păstrându-și, însă, forma generală.

Descrierea vasului

Amforă de masă de tip <<pergamenian>>² (Nr. inv. MINAC 50893, Fig. 3, 4). Dim.³: h = 0,215 m; D = 0,210 m; D g = 0,202 m; D b = 0,168 m. Piesa se păstrează în cvasitotalitate (lipsește fragmente din bază și din corp) și prezintă profil complet. Gura vasului, cu profil în dusină, are deschiderea amplă, iar limita dintre gură și gât este marcată la exterior printr-o incizie care arată culoarea naturală a ceramicii. Limita dintre gât și umăr prezintă o șanțuire. Tortile, modelate în bandă, au atașul inferior flancat de mici pastile discoidale, suprapictate cu alb, umărul este ascuțit, iar baza, tronconică, are exteriorul mulurat. Pastă cărămizie deschisă, firnis negru mat, cu zone în degradeuri cafenii, roșiatice și oliv. Vasul prezintă decor în stilul West Slope, organizat în două registre: pe gât, ghirlandă de iederă având vrejul redat prin incizare, frunzele realizate din argilă diluată, iar florile prin câte opt puncte de vopsea albă dispuse circular în jurul unui punct central; pe umăr, palmete realizate cu vopsea albă. Registrul decorativ este delimitat în partea inferioară de o linie de puncte de vopsea albă încadrată de două incizii late. Acest recipient este, probabil, produsul unui atelier dintr-un centru vest-pontic, fapt indicat de plasarea motivului ghirlandei de iederă pe gâtul vasului și nu pe umăr, cum este întâlnit la produsele pergameniene.⁴

Pentru decor, LUNGU 2013, p. 92, pl. 4 (Ap 24a); considerat produs pontic sau de Chersones, datând din sec. II a. Chr.

Dată: sec. II a. Chr.

¹ Aceste lucrări au fost desfășurate de Octavian Mitroi, sub coordonarea responsabilului științific, dr. Gabriel Talmațchi.

² Privitor la denumirea acestui tip ceramic, vezi LUNGU 2013, p. 75.

³ Abrevieri folosite: h = înălțime; D = diametru; D g = diametrul guri; D b = diametrul bazei.

⁴ LUNGU 2013, p. 82.

Descrierea procesului tehnologic de restaurare

a) spălare și tratament chimic

Conform fluxului de restaurare cunoscut, după spălarea în apă curentă pentru desalinizare, fragmentele s-au curățat chimic în soluție de acid citric. Pentru ca materialul ceramic să nu stea în baie chimică acidă, astfel încât acidul să pătrundă adânc în structură, este recomandat să folosim o concentrație mai mare, să reacționeze cât mai rapid cu crusta de depuneri și obiectul să stea cât mai puțin în baie. Atunci curățirea se va face repede, iar neutralizarea se va referi numai la suprafață și nu în adâncime.

Neutralizarea acidului s-a realizat în flux continuu de apă curentă și apoi la final în apă distilată până la un pH neutru.

b) conservarea fragmentelor ceramice

După spălare, fragmentele (Fig. 2) au fost puse la uscat, lent, la temperatura camerei. După uscare, fragmentele au fost conservate prin impregnare cu soluție de nitrolac în acetonă și uscate pe o plasă metalică.

Conservarea realizată cu soluție de nitrolac în acetonă mărește rezistența piesei, consolidând zonele mai poroase ale ceramicii.

În următoarea fază, cea de sortare și asamblare, fragmentele ceramice au fost așezate pe o planșetă în ordinea împerecherii lor. Fragmentele grupate pe subsamble au fost apoi montate, orientându-ne după decor și profilul spărturii.

Pentru lipire s-a folosit acetatul de polivinil (Aracet) fără plastifiant, care după coagulare rămâne transparent și maleabil, este reversibil în apă, acetonă sau alcool, nu este casant și în prezența unei temperaturi de 40 - 50 grade Celsius poate permite corectarea unor mici defecțiuni de asamblare.⁵

c) refacerea formei originale și completarea părților lipsă

Completarea porțiunilor lipsă s-a efectuat cu ajutorul unui pat de plastilină, ce a servit drept suport. După întărirea ipsosului, acesta a fost îndepărtat. Ceramica ajunsă la fluxul plombării este deja conservată și nu va fi afectată de contactul cu materialul izolator.

Ipsosul a fost turnat pornind din punctul de relief cel mai înalt, dirijându-l spre zonele situate mai jos, radial în toate părțile, pentru evitarea formării bulelor de aer. După atingerea punctului de priză, când masa ipsosului se încălzește până la 35 - 40 de grade Celsius, urmează un moment de transpirație, favorabil desprinderii negativului.

După desprinderea negativului, am curățat zona cu alcool, pentru îndepărtarea petelor grase de plastilină.

După uscarea porțiunilor completate cu ipsos, acestea au fost finisate cu hârtie abrazivă cu granulație din ce în ce mai fină și cu bisturie de diverse forme.

Conservarea s-a făcut cu soluție de nitrolac în acetonă, prin pensulare, pentru protejare și consolidare.

Starea remarcabilă de conservare a amforei de masă de tip pergamenian pe care am prezentat-o indică acest artefact drept o raritate; de pe teritoriul României

⁵ KORODY, f. a., p. 32

mai provin numai două vase de acest tip, aflate într-o stare de conservare similară.⁶

CERTIFICAT DE ANALIZĂ

Proba din amfora de masă descoperită la Constanța a fost investigată folosind tehnica de emisie de raze X indusă de protoni (PIXE) pentru a determina compoziția chimică a pastei din care a fost confecționat vasul. Măsurătorile au fost efectuate la acceleratorul AN2000 de la Laboratori Nazionali di Legnaro (Italia)⁷. Experimentul a fost realizat în vid cu ajutorul unui fascicul de protoni cu energia de 2 MeV. Compoziția pastei ceramice a fost obținută din probă de pulbere ceramică măsurată ca pastilă. Compoziția chimică a probei este prezentată în tabelul 1. Concentrațiile elementelor majore și ale celor minore sunt prezentate ca procente masice (%), în timp ce concentrațiile elementelor-urmă, ca părți *per milion* (ppm).

MgO (%)	2.3
Al ₂ O ₃ (%)	25.8
SiO ₂ (%)	56.5
P ₂ O ₅ (%)	0.3
Cl (ppm)	733
K ₂ O (%)	4.5
CaO (%)	2.6
TiO ₂ (%)	1.1
Cr ₂ O ₃ (ppm)	291
MnO (%)	0
Fe ₂ O ₃ (%)	6.8
NiO (ppm)	71
CuO (ppm)	75
ZnO(ppm)	278
Ga ₂ O ₃ (ppm)	47
Rb ₂ O (ppm)	325
SrO (ppm)	153
ZrO ₂ (ppm)	409
PbO (ppm)	115

Tabelul 1. Compoziția chimică a pastei din care a fost confecționată amfora de masă.

⁶ Un vas pergamenian, datat cca 100 – 86 a. Chr., provine din necropola tumulară a Histriei: ALEXANDRESCU 1966, p. 194, pl. 95 – 96; LUNGU 2013, p. 85, pl. 1 (Ap 1 – 1a). Un alt exemplar a fost descoperit în 2017, cu ocazia unor lucrări de cercetare arheologică preventivă desfășurate în necropola elenistică a Tomisului (inedit; mulțumim colegului dr. Constantin Băjenaru pentru acceptul de a semna la descoperirea).

⁷ Mulțumim și pe această cale dr. Roxana Bugoi, dr. Cristina Talmațchi și Daniele Ceccato pentru sprijinul acordat în acest sens.

BIBLIOGRAFIE

LUNGU 2013 - Vasilica Lungu, *Histria XIV. La céramique de style West Slope*, București, 2013.

ALEXANDRESCU 1966 – P. Alexandrescu, *Necropola tumulară. Săpături 1955 – 1961*, în *Histria II*, București, 1966, p. 133 – 294.

KORODY f. a. – I. KORODY – *Materiale plastice ce se utilizează în restaurare și conservare* – curs la Centrul de Perfecționare București, mss.

Illustration

Fig. 1	Table amphora <i>in situ</i> ; the upper part of the amphora, covered with a decorated bowl can be seen; next to these two vessels a bronze laddle can be observed
Fig. 2	The amphora before restoration
Fig. 3 - 4	The amphora after restoration

Fig. 1 – Amfora de masă *in situ*; sunt vizibile gura amforei, acoperită de un bol cu decor în relief; alături de cele două vase, se observă un polonic de bronz.

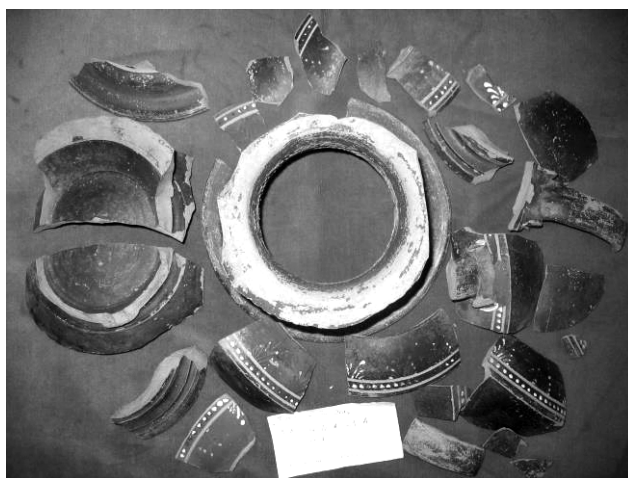

Fig. 2 – Starea vasului înainte de restaurare

Fig. 3 – Vedere a vasului după restaurare

Fig. 3 – Vedere a vasului după restaurare